

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

O sredo 2. maliga serpana (srednoletna) 1851.

List 27.

Moj vertič.

Vertič sim imel
In drevca lepé,
Ki zibale so si
V soncu glavé.
Vabile so me
V senco hladno,
Posipale vedno
Me s cvetjem ljubó!
Vejice bele
Do zlatih nebés, —
Kdo nek bi se branil
Zelenih perés?
Jesen prihaja;
Vsak drevček me rad
Povabi, pokličé,
Ponudi mi sad!
E den med njimi
Na jok se derží,
Ne cvetja ne sadja
Prihranil mi ní.
Revca je komaj
V vertu dve lét',
In že je pozabil
Ko bratje cvetét'.
Kaj ga nek sili
Razsipat perés?
Alj zemlja kamnitna?
Alj žarki z nebés?
Milo povem vam:
Ta vert je serce
In svoboda drevček,
Le cvetje — kje je??

Miroslav.

Velik dobiček divjiga kostanja.

Kmetovavcam, živinorejcam, obertnikom in gospodarjem sploh v priporočilo.

(Dalje.)

Divji kostanj dobra šivinska piča.

Divji kostanj radi jedó jeleni, sernje, goveda, ovce, koze, konji, prešiči in kuretina. Ker je divji kostanj grenkljat, se ga nekoliko brani živina o začetku, zlasti konji in prešiči, — ali če se ji navadne klaje nekoliko dni manj daje, se ga živina kmalo navadi, in ga nikdar več ne opustí; marveč ga goveja živina in koze še potem raji imajo, kakor navadno pičo.

Kakor skoraj povsod, tako se je tudi z divjim kostanjem godilo: ljudje so vidili, da živina na paši pod drevesi divjiga kostanja je sama po sebi začela ta sad jesti — to jim je razodélo, da bi utegnil živini za klajo služiti. Tako, pripoveduje baron Eriberg, je bilo tudi v Dolu na njegovi grajšini, kjer med dolgama verstama divjiga kostanja pot v gradič pelja. Sperviga

se je kostanj ljudem pod nogami valjal; grajšak sam ni vedel, da je divji kostanj za kaj. Ko so o jeseni kmetje na senožeti blizo teh drevés živino na pašo gonili, je začela divji kostanj zobati. To je kmete napotilo, nabrani kostanj v hlevu poskusiti, in skušnja se je dobro obnesla, potem še le je začela grajšina divji kostanj svoji živini pokladati in je v ta namen prvo léto 200 vaganov (mecnov) tega sada nabrala. Kravam se je pokladal divji kostanj zraven sená, in ker se je kmalo vsa živina te piče navadila, se je izbralo po tem za natanjčno skušnjo 8 krav, katerim se je poredama vsaki dan 3 četerti vagana ($\frac{3}{4}$ Metzen) divjiga kostanja v jerbasčkih pokladalo, polovica zjutraj, polovica na večer. Na to vižo se je veliko sená čez zimo prihranilo, in krave so začele veliko več in boljšiga mleka dajati. Daljne skušnje so to poterdile, ki so tudi učile, da je en vagán bolj siroviga (frišniga) kostanja okoli 90 funtov vagal; ta peza se scer pomanjša, ako se kostanj osuší, vunder so skušje vedno učile, da en vagán divjiga kostanja še več kot cent sená nadomestuje. Suhi kostanj je še tečniši in boljši od prav siroviga. Dajale ste se po tem o začetku pozimí 2 tretjini (dva driteljca) sená in 1 tretjina divjiga kostanja — pozneje pa 1 tretjina sená, in 2 tretjini divjiga kostanja, — namesto 18 funtov sená za en dan se je kladlo le 6 funtov sená, 12 funtov pa divjiga kostanja. Krave so se zredile in veliko boljšiga mleka dajale. O začetku so krave, ki te piče še niso bile vajene, mečji srale, pa kmalo je to jenjalo, in ne eno živinče ni med tem časam zbolelo, ko je okolj in okolj živina zlo bolevala, ker grenkoba, ki jo ima ta sad v sebi, je dobro zdravilo zoper mnoge bolezni, posebno želodeca in čev.

Če že divji kostanj tako dobro služi kravam, ki zraven njega še sená dobivajo, koliko bolj bo še služil kravam ubozih kmetičev, ki namesto sená le slame dobivajo!

Divji kostanj pa je tudi nekatere nasprotnike našel, ki so mu oponašali, da ga zavolj grenkobe živina ne jé, da je mleko po njem grenko, da so sitnosti ž njim pri spravljanju, nekteri so clo rekli, da se mu mora grenkoba s kuhanjem in namakovanjem vzeti i. t. d.

Obilne skušnje so učile, da vsi ti vgovori niso resnica, ampak le prazni zmislíki tacih ljudi, ki se divjimu kostanju ustavljajo, kakor so se nekđaj ustavljali krompirju.

Živina se dobro redí in pita po kostanju; krave dajejo veliko dobriga mastniga mleka; njih teléta imajo žlahno (žmahtno) meso; ovce se hitro spitajo in dobijo veliko volne; konji se dobro redé, so močni in zdravi.

Kostanj se daje živini navadno sirov in stolčen ali zmlet z rezanco ali brez rezance; — nekteri tudi kuhaniga dajejo, kar pa ni treba. Molznim kravam